

J. J.

Epopeja nafty - na świecie i w Polsce

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/1-2, 198-199

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



Interesujące jest miejsce wywieszenia „kroniki“ oraz jej autorstwo. Otóż kapliczka stoi na terenie jakichś dawnych, zniszczonych 150 lat temu, urządzeń kuźniczych. Droga była niegdyś groblą między kompleksem stawów, dziś wielohektarowymi mokradłami, zwanym Stawiskami, a przysiółkiem Dymarka. Przy grobli stał młyn oraz kuźnica, po której zostały zwały żużla, a na okolicznych łąkach — widać jeszcze pokłady rudy darniowej. „R. P. 1813 powódź w Rakszawie, stawy zerwało“ — mówi „kronika“; zapewne wtedy grobla została przerwana, masy ziemi zaś naniesione przez powódź zamuliły kuźnicę i piece Dymarki. W Rakszawie jeszcze obecnie opowiadają, że pod zwałem naniesionej ziemi jest jakieś olbrzymie kowadło; kilkanaście lat temu przy kopaniu studni na terenie dawnej kuźnicy z głębokości 4 m wydobyto ogromne kleszcze, jakich od dawna się nie używa.

„Właścicielem ich (młyna i kuźnicy) przed zniszczeniem był niejaki Żeleźniak, który z kuźni płacił czynszu 12 wozów żelaza“ — brzmi jedna z dzisiejszych relacji. Ok. 1820 r. na dawnym terenie Żeleźniaka osiedlił się Kuziara, wywodzący swój ród od Kuziary, który za Jana Sobieskiego miał młyn w królewskiej kolo Leżajska. Jego to potomek, Kazimierz Kuziara, był właśnie autorem niezwyklej „kroniki“, w której zresztą o tajemniczej kuźnicy, niestety, nie wspomina. Ludzie pamiętają, że miał on książki, dużo starodawnych zapisanych papierów, może dokumentów owych „Rakszawskich zakładów przemysłowych“, oraz szablę i miecz. Czyżby własnej produkcji tego rodzaju — chyba kuźników (nazwisko)? Czy Kuziarowie wybrali zniszczone powodzią, mało atrakcyjne dla innych miejsce osiedlenia z myślą, że kiedyś odkopią kuźnicę, o której do dziś opowiada się „cuda“? Czy nie warto byłoby zainteresować się zasypaną kuźnicą, która przez pięć już pokoleń trwa w pamięci mieszkańców Rakszawy?

B. P.-O.

CZESKIE I SŁOWACKIE ODLEWNICTWO W CIĄGU WIEKÓW

W numerze 1/1964 „Przeglądu Odlewnictwa“ dr inż. Zbigniew Górny opublikował artykuł *Czechosłowacki przemysł odlewniczy*. Artykuł ten zawiera opis aktualnego stanu oraz tendencji rozwojowych odlewnictwa w CSRS, jak również zarys jego dziejów począwszy od czasów prehistorycznych. W tej ostatniej części artykułu znajdują się m. in. zestawienia wielkości produkcji surówki, stali i odlewów w poszczególnych okresach.

Artykuł został napisany w oparciu o materiały uzyskane przez autora na XXX Międzynarodowym Kongresie Odlewników, który odbył się w Pradze w 1963 r. Informacje historyczne pochodzą z wydanej specjalnie na kongres publikacji L. Jeniczka *Metal Founding Through the Ages on Czechoslovak Territory*.

J. J.

EPOPEJA NAFTY — NA ŚWIECIE I W POLSCE

W artykule *Zagraniczne wydawnictwa o historii nafty* („Nafta“, nr 5/1964) mgr W. Pawłowski omawia pokrótce trzy publikacje: P. Schmitza *L'epopée du pétrole* (1947), R. F. Forbesa *More Studies in Early Petroleum History 1860—1880* (1959) oraz J. Berreby'ego *Histoire mondiale du pétrole* (1961). W publikacjach tych zostały uwzględnione polskie osiągnięcia w dziedzinie przemysłu naftowego. Autor

artykułu podaje przypuszczalne źródła, dotyczące tego ostatniego problemu, które mogły być wykorzystane przy opracowywaniu omawianych publikacji. Za źródła uważa mgr Pawłowski prace autorów polskich, ogłoszone w językach obcych w okresie międzywojennym. Niestety bowiem, współczesne prace historyków naszego przemysłu naftowego nie są tłumaczone na inne języki i dlatego prawdopodobnie — za granicą nieznanne.

W tym samym nrze „Nafty“ mgr Józef Pietrusza w artykule *Wojciech Biechoński, członek Rządu Narodowego w powstaniu styczniowym i emisariusz — jako naftowiec* przypomina postać działacza politycznego i społecznego, który — jak się okazuje — powiązany był również z przemysłem naftowym. Artykuł zawiera życiorys Biechońskiego, a także fragmenty z jego broszury *Rzut oka na przemysł naftowy górniczy w Galicji* (1886).

Na łamach „Wiadomości Naftowych“ (nr 3 i 4/1964) Ludwik Szostak opublikował artykuł *Rozwój techniki wiercenia głębokich otworów*. W artykule scharakteryzował kolejno stosowane metody wiercenia od II połowy XIX w. do czasów obecnych. Przy opisie poszczególnych metod przedstawione zostały związane z nimi urządzenia techniczne.

W „Wiadomościach Naftowych“ ukazały się też dwa artykuły podejmujące problematykę społeczną i polityczną. Mgr Józef Pietrusza w artykule *Myśl społeczno-polityczna czołowych twórców polskiego przemysłu naftowego w XIX w.* (nr 4/1964) podał dość luźne i przypadkowe raczej uwagi o poglądach oraz społecznej i politycznej działalności Ignacego Łukasiewicza, Stanisława Szczepanowskiego i Wojciecha Biechońskiego. Podobnie przypadkowy charakter posiada również drugi z artykułów: mgra inż. Karola Jahody *Stosunki społeczne i zagadnienie ochrony pracy w polskim przemyśle naftowym* (nr 3/1964). Autor zestawiał tu nie uporządkowane informacje z zakresu stosunków społecznych i bezpieczeństwa pracy w polskim górnictwie naftowym, zwłaszcza w początkowym okresie rozwoju. Najciekawszym chyba fragmentem omawianego artykułu jest opis książki Ludwika Bugno *Na dnię Borysławia*, wydanej w Drohobyczu ok. 1913 r. Książka jest zbiorem nowel z życia robotników naftowych, a ponieważ napisana została — jak podaje inż. Jahoda — przez byłego robotnika borysławskiego, nabiera pewnego rodzaju wartości źródłowej.

J. J.

ROZWÓJ PRZEMYSŁU GAZOWNICZEGO W WIELKIEJ BRYTANII

W czasopiśmie „Revue Générale du Gaz“ (nr 9—10/1963) dr A. E. Haffner ogłosił artykuł *Évolution de l'Industrie du Gaz en Grande Bretagne au cours du dernier siècle*. Streszczenie artykułu, dokonane przez mgr inż. R. Kiełkiewicza, znajduje się w nrze 5/1964 miesięcznika „Gaz, Woda i Technika Sanitarna“.

W artykule przedstawiony został przemysł gazowniczy w Wielkiej Brytanii w kolejnych okresach rozwoju: do 1863, 1863—1888, 1888—1913, 1913—1938, 1938—1963 oraz w perspektywie. Powyższa charakterystyka dotyczy przede wszystkim problemów postępu technicznego.

J. J.

SZKŁA ZABYTKOWE W ŚWIETLE ANALIZY SPEKTRALNEJ

Coraz bardziej rozpowszechnia się wykorzystanie metod badawczych stosowanych w naukach przyrodniczych i technicznych dla potrzeb historii. Dzieje hutnictwa szkła są dziedziną, w której te metody mogą przynieść szczególnie wiele